

مسئولیت مدنی شرکت توزیع نیروی برق شمال استان کرمان در خصوص عدم اضرار به غیر در اثر قطع جریان برق ناشی از قوای قهریه در خسارت به گلخانه داران

مرتضی میرزائی

دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق خصوصی، دانشگاه غیرانتفاعی رسالت، کرمان

چکیده

اقدامات شرکت توزیع نیروی برق به‌عنوان یکی از شرکت‌های سهامی خاص که با هدف خدمت‌رسانی عمومی مطابق با قانون تشکیل و تأسیس شده که با اعمال تصدی‌گری و شرکت‌های تحت پیمان و نیروهای اجرایی که مستقیم با این شرکت قرارداد انعقاد نموده‌اند، چنانچه باعث بروز خسارت به مشترکان خانگی و غیر خانگی و علی‌الخصوص گلخانه داران و سایر اشخاص شود، این خسارت با تقصیر نیروهای اجرایی و یا شرکت‌های مشاور و یا مجری طرح حادث شود، هر یک شخصاً پاسخگوی خسارت خواهد بود. اما اگر این خسارت به دلیل نقص امکانات و تجهیزات شرکت توزیع برق باشد، شرکت مسئول جبران خسارت وارده است و این در صورتی است که زیان دیده، مقررات و قوانین را نقص نکرده باشد. و همچنین اگر خسارت ناشی از قوه قاهره باشد که نه در توان شرکت توزیع برق باشد نه نیروهای اجرایی و شرکت‌های تحت پیمان آن بوده و نه قابل پیش‌بینی، که تمهیداتی برای رفع آن بیان‌دیشند اگر شرکت توزیع برق می‌توانست با امکانات و تجهیزات خود و یا توانمندی و مهارت نیروهای اجرایی خود این زیان را رفع کند ولی اقدامی صورت نداده باشد و یا اقدام لازم را انجام نداده باشد، در این صورت اگر تقصیر نیروی اجرایی باشد، شخص نیروی اجرایی مسئول است و در غیر این صورت شرکت توزیع باید جبران خسارت نماید.

واژه‌های کلیدی: مسئولیت مدنی، مشترکان برق، شرکت توزیع برق، جبران خسارت

مقدمه

یکی از پیش‌شرط‌های مسئولیت مدنی در جبران خسارت، تقصیر می‌باشد. درحالی‌که جایگاه نادرست تقصیر در چیدمان ادبی حقوق کمرنگ شده است. مسئولیت مدنی، مسئولیتی است که در برابر ایجاد خسارت به وجود آمده است و به وجود آورنده خسارت را ناگزیر به جبران خسارت نموده است. مسئولیت مدنی به معنی مسئولیت پرداخت خسارت است، بدیهی است اخذ خسارت هنگام ورود هر خسارتی شامل حوادث طبیعی ابتدا زیان دیده باید مبنای ورود خسارت را مشخص کند که طبق قانون از قاعده تقصیر کمک گرفته می‌شود. درواقع، تنها دلیلی که مسئولیت کسی را نسبت به جبران خسارتی توجیه می‌کند وجود رابطه علیت بین تقصیر و ضرر است.

در هنگام وقوع حوادث غیرمترقبه و بلایای طبیعی که در قالب بحران نمایان می‌شود، سهل‌انگاری و کوتاهی در اقدامات پیشگیرانه، نقص در اجرای قوانین، قصور در نظارت، مسئولان نهادهای عمومی و خدماتی را مکلف به جبران خسارات وارد شده را می‌سازد. در خصوص فعل و ترک فعل مورد نظر قانون، در صورتی که منجر به ایراد ضرر گردد، موجب جبران خسارت است در این پژوهش ما دنبال علل و روش‌های جبران خسارت ناشی از اقدامات شرکت توزیع نیروی برق شمال استان کرمان در حوادث ناشی از قوای قاهره که به گلخانه داران وارد شده است را مورد بررسی قرار می‌دهیم.

هدف اصلی:

بررسی مسئولیت شرکت توزیع برق در جبران خسارت ناشی از حوادث غیرمترقبه و قوای قهریه

اهداف فرعی:

بررسی نقش شرکت‌های مشاور و نظارت و مجری طرح در خسارات وارده و جبران آن در حقوق ایران
بررسی نقش نیروهای اجرایی ناشی فعل یا ترک فعل ناشی از آن در خسارات وارده و نحوه جبران آن

سوال تحقیق:

مسئولیت مدنی شرکت توزیع در مواقعی که برق گلخانه داران در اثر قوه قاهره قطع می‌شود چیست؟

فرضیه تحقیق:

۱. بی‌مبالاتی در وقوع حوادث از موارد تقصیر قراردادی محسوب می‌گردد. حال اگر وقوع حادثه خارج از اراده باشد ولی بی‌مبالاتی در آن صورت پذیرد از موارد تقصیر محسوب می‌شود.
۲. اصل و حدود مسئولیت شرکت توزیع نیروی برق در جهت حفاظت از جان و مال و حقوق شهروندان در برابر قوه قاهره و بلایای طبیعی قابل توجیه است.
۳. به نظر می‌رسد حوادث غیرمترقبه و یا غیر قابل پیش‌بینی که رخ می‌دهد، می‌بایست با در نظر گرفتن شرایط حوادث بر مبنای متعارف، قابل دفع شناخته شود اما اگر چنانچه شرکت توزیع برق با امکانات و تجهیزات بیشتری می‌توانست این خسارات را دفع کند ولی این کار را انجام نداده، این مسئله می‌تواند مسئولیت جبران خسارت با شرکت توزیع باشد.

روش تحقیق:

روش پیش گرفته شده برای این تحقیق روش توصیفی-تحلیلی است. برای این منظور از منابع موجود در کتابخانه ها و بانک های اطلاعاتی، پس از جمع آوری منابع و فیش برداری از آنها و مطالعه و تشریح و تحلیل پرونده های موجود در شرکت توزیع نیروی برق شمال استان کرمان پرداخته شده است.

مسئولیت مدنی

مسئولیت مدنی عبارت است از ملزم بودن شخص به جبران خسارتی که به دیگری وارد کرده است. مسئولیت مدنی زمانی به وجود می آید که کسی بدون مجوز قانونی به حق دیگری لطمه بزند و در اثر آن زیانی به او وارد آورد. فرق نمی کند عملی که موجب زیان شده است جرم باشد یا شبه جرم. در هر موردی که شخص موظف به جبران خسارت دیگری است گفته می شود که این فرد مسئولیت مدنی دارد، و ضامن است. این قاعده منطقی و عادلانه از دیرباز وجود داشته که هر کس به دیگری ضربه بزند باید آن را جبران کند مگر در موارد اضرار به غیر که به حکم قانون باشد یا ضرری که به شخص وارد آمده ناروا و نامتعارف جلوه کند این قاعده نظیر همان چیزی است که در فقه تحت عنوان « من اتلف مال الغير فهو له ضامن » ذکر شده است

قلمرو مسئولیت مدنی

قلمرو مسئولیت مدنی را می توان به دو بخش تقسیم کرد: ۱- مسئولیت مدنی ناشی از قرار داد ۲- مسئولیت مدنی خارج از قرار داد، مسئولیت مدنی ناشی از قرار داد که اصطلاحاً «مسئولیت قراردادی» نیز گفته می شود. عبارت است از تعهدی که در اثر نقض یک قرارداد برای اشخاص به وجود می آید. مسئولیت مدنی خارج از قرار داد یا «مسئولیت غیر قراردادی» زمانی مطرح می شود که قراردادی بین افراد وجود نداشته باشد. به عبارت دیگر، مسئولیت غیر قراردادی به مواردی مربوط می شود که قانون گذار تکلیف عامی را برای همگان تعیین کرده و در اثر تخلف از این تکالیف عمومی خساراتی به دیگران وارد شود مانند تصرف مال دیگران مسئولیت مدنی ناشی از قرار داد چندان ایجاد مشکل نمی کند زیرا حل اختلاف بین شخص زیان دیده و شخص وارکننده زیان بر اساس مفاد قرارداد به آسانی صورت می گیرد.

شرکت توزیع نیروی برق

از نظر حقوقی، نه تنها اشخاص حقیقی بلکه اشخاص حقوقی نیز در قبال اعمال خود مسئول هستند. اصول حقوقی و عدالت اقتضاء می کند همان گونه که اشخاص حقیقی اگر خسارت و زبانی وارد آورند، متحمل پرداخت خسارت می شوند؛ در مورد اشخاص حقوقی نیز همین گونه عمل شود. اصل وحدت احکام شخص حقیقی و شخص حقوقی که در ماده ۵۸۸ قانون تجارت انعکاس یافته مؤید آن است. این گرایش جدید، با قاعده فقهی «لاضرر» نیز هماهنگی کامل دارد. برای احراز مسئولیت مدنی اشخاص حقوقی نیز باید شرایط تحقق مسئولیت مدنی یعنی ارتکاب فعل زیانبار، ورود ضرر و رابطه سببیت بین آن دو وجود داشته باشد. اصولاً تا زمانی که شخصی با ارتکاب عملی موجب ورود زیان به دیگری نشود، نمی توان او را مسئول دانست و ملزم به جبران خسارت کرد.

شرکت‌های توزیع نیروی برق نقشی حیاتی در میزان رضایتمندی مشترکین و کسب درآمد و پایداری اقتصادی صنعت برق ایفا می‌کنند. شبکه‌های توزیع برق دارای انحصار طبیعی هستند؛ به این معنی که امکان ایجاد شبکه موازی برق غیراقتصادی و غیرممکن است. بخش مهمی از رفاه مردم و تداوم کسب و کار جامعه به کیفیت خدمت‌رسانی این شرکت‌ها بستگی دارد. شرکت‌های توزیع برق از طرفی دارای ارتباط گسترده با ذینفعان «کالای برق» هستند و از طرف دیگر تابع سیاست‌های کلان حاکمیت بوده و ملزم به رعایت نرخ تعیین شده جهت ارائه خدمات برق به مشترکین، طبق تعرفه‌های مصوب می‌باشند.

ارکان مسئولیت مدنی شرکت‌های توزیع نیروی برق

مسئولیت مدنی شرکت توزیع برق، به وجود سه رکن اساسی قابل تحقق است.

الف) ضرر ب) تقصیر ج) رابطه سببیت

با توجه به متون فقهی و مراتب مفهومی قوانین جاری کشور ضرر اعم است:

۱. ضرر مادی ۲. منافع قطعی الحصول ۳. زیان معنوی

وجود ضرر، در تحقق مسئولیت مدنی از ضرورت‌های قطعی به شمار می‌رود. هرگونه تجاوز عمدی خطاکارانه در اموال و منفعت مالی که از دست برود یا به سلامت و حیثیت و عواطف شخص لطمه ای وارد آید، عنصر ضرر که از ارکان و مسئولیت مدنی می‌باشد تحقق یافته است.

ضرر باید مسلم باشد

قطعی و مسلم بودن ضرر آن را قابل مطالبه می‌نماید. یعنی شرط قابلیت مطالبه ضرر، این است که قطعی و مسلم باشد، و یا به تعبیری مدعی خسارت باید ثابت کند که ضرر به او وارد شده است، و به صرف احتمال ورود زیان نمی‌توان اشخاص را به جبران خسارت محکوم کرد. به‌عنوان مثال اگر خانواده‌ای از سفر چند روزه برگشته و متوجه خرابی یکی از دستگاه‌های برقی منزل شدند و نمی‌دانند دلیل این خرابی و خسارت وارده چه بوده، این فرد نمی‌تواند بنا به احتمال کاهش ولتاژ برق به اداره برق مراجعه کند.

زیان باید مستقیم باشد

در صورتی که دادگاه مبادرت به صدور حکم خسارت می‌کند که عمل شرکت توزیع برق و یا نیروی اجرایی یا پیمانکاران تحت قرارداد با شرکت، علت موثر در به وجود آمدن زیان باشد، و مدعی خسارت باید ثابت کند که از عمل شرکت یا نیروی اجرایی یا شرکت پیمانکار ضرر به او وارد شده است، و این ضرر بلاواسطه ناشی از عدم انجام تعهد یا تأخیر آن یا عدم تصمیم محکوم به بوده است.

ضرر باید خاص باشد

خاص بودن زیان یکی از آثار اصل برابری شهروندان در مقابل هزینه‌های عمومی است. در مواردی که بر همه یا اکثریت اعضای جامعه، زیان عمومی و مشترکی وارد شده باشد این خسارت، قابل جبران نمی‌باشد بلکه زیان باید بر افراد محدود و معینی از جامعه وارد شده و جنبه تبعیض پیدا نماید تا قابل جبران باشد.

رابطه سببیت میان زیان و فعل زیان بار

برای جبران خسارت باید میان زیان و عمل زیان بار رابطه سببیت وجود داشته باشد (الف)؛ ولی در مواردی این رابطه، گسیخته شده و سبب معافیت یا تخفیف مسئولیت اداره می گردد (ب).

الف. رابطه سببیت میان زیان و فعل زیان بار

فعل زیان بار میتواند گاه ناشی از تقصیر باشد و گاه یک عمل بدون تقصیر؛ اما فارغ از این که روش مسئولیت قابل اعمال، مبتنی بر تقصیر یا بدون تقصیر باشد آسیب دیده برای جبران خسارت، باید میان زیان و فعل زیان بار رابطه سببیت را اثبات نماید. شخصی که ایراد خسارت به او نسبت داده شده و از او درخواست جبران خسارت می شود باید سبب و عامل مستقیم خسارت وارده به زیان دیده باشد. اگر زیان ناشی از یک عامل خارجی یا خارج از فعالیت اداره باشد سبب معافیت کلی یا جزئی اداره از جبران خسارت می گردد. در صورت معافیت جزئی، خسارت پرداخت شده به زیان دیده به نسبتی که فعالیت اداره در ورود زیان، نقش داشته کاهش می یابد.

ب. موارد معافیت یا تخفیف مسئولیت

موارد متعددی می تواند شرکت های توزیع نیروی برق را از مسئولیت مدنی میرا و از پرداخت غرامت معاف کند. موارد معافیت یا تخفیف مسئولیت شرکت های توزیع عبارتند از : ۱. قوه قاهره، ۲. تقصیر زیان دیده و ۳. عمل شخص ثالث.

مسئولیت مدنی شرکت توزیع برق

قبل از بررسی نحوه جبران خسارات وارده به استفاده کنندگان از شبکه برق توسط شرکت های توزیع باید مشخص شود که شرکت های مذکور طبق چه سازوکاری باید این خسارات را جبران کنند یکی از چالش های اساسی ورود بخش خصوصی به حوزه توزیع برق، موضوع مالکیت شرکت های توزیع است. ساختار پیچیده مالکیت شرکت های توزیع سبب شده است تا سرمایه گذاران برای ورود به این عرصه با تردیدهای جدی مواجه شوند . شرکت های توزیع برق به عنوان شرکتهای زیرمجموعه شرکت مادر تخصصی تولید، انتقال و توزیع نیروی برق ایران (توانیر) اداره می شوند و بر اساس بررسی های بعمل آمده و مستند به بند ۲ ماده واحده قانون استقلال شرکت های توزیع نیروی برق ، شرکت های مذکور غیر دولتی می باشند.

همچنین با توجه به آرای دیوان عدالت اداری و همچنین گزارش کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی مبنی بر دولتی بودن این شرکت ها بر ابهامات موجود افزوده است به عنوان نمونه به دو مورد اشاره می شود:

• گزارش کارشناسی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی در مورد واگذاری شرکت های توزیع برق به بخش خصوصی در اردیبهشت سال ۱۳۹۲، حاکی از این است که طبق آخرین اساسنامه شرکت های توزیع برق کشور این شرکت ها به طور مستقل زیر نظر شرکت توانیر و وابسته به وزارت نیرو به کار خود ادامه می دهند مضاف بر آن که ۴۰ درصد سهام این شرکت ها که جزو سهام ممتاز است متعلق به توانیر و ۶۰ درصد مابقی به بخش شبه دولتی و دولتی تعلق دارد. بدین ترتیب که ترکیب سهامداران شرکت های توزیع متشکل است از ۴۰ درصد سهام ممتاز توانیر، ۵۹ درصد صبا و یک درصد کرامت است.

• تشکیل شرکت در قالب شرکت سهامی خاص نیز دال بر تغییر ماهیت حقوقی آن از دولتی به خصوصی نیست، دادنامه شماره ۳۸۱- ۲۹/۱۰/۱۳۹۱ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری، در خصوص شکایت آقای جاسمی نژاد مبنی بر ابطال دستورالعمل وزارت نیرو در تغییر وضعیت حقوقی شرکت مدیریت تولید برق زرگان از دولتی به خصوصی تلویحاً این موضوع را تایید می‌کند. بنابراین مطابق با تبصره‌های ۱ و ۲ ماده ۳۷ قانون جامع خدمات‌رسانی ایثارگران که مقرر می‌دارد دستگاه‌های اجرایی، شرکت‌های دولتی، بانک‌ها، موسسات انتفاعی وابسته به دولت و نهادهای عمومی غیردولتی و شرکت‌هایی که شمول قانون نسبت به آنها مستلزم ذکر نام است موظفند از محل هزینه عملیات جاری خود نسبت به پرداخت کسورات بازنشستگی سهم جانبازان شاغل و حالت اشتغال در موسسات مربوط اقدام نمایند. از این رو شاکی نیز که در زمره شرکت‌های دولتی محسوب می‌شود باید نسبت به پرداخت سهم جانبازان شاغل در شرکت اقدام نماید. دادنامه شماره ۹- ۲۹/۱/۱۳۹۵ و ۱۱۷- ۲۹/۲/۱۳۹۳ هیأت تخصصی بیمه، کار و تأمین اجتماعی دیوان عدالت اداری و دادنامه شماره ۱۵۵ - ۲۹/۲/۱۳۹۳ هیأت عمومی دیوان عدالت اداری موید این موضوع است.

اما آنچه بیش از هر نکته‌ای مهمتر به نظر می‌رسد باید با استناد به بند ۲ ماده واحده قانون استقلال شرکت‌های توزیع نیروی برق استان‌ها به صورت غیردولتی عمل می‌کنند و همچنین دولت در این شرکت‌ها دارای سهام کمتر از پنجاه درصد می‌باشد، ماهیت این شرکت غیردولتی است، بر همین منوال در این مقاله شرکت‌های توزیع برق را شرکت‌های سهامی خاص خصوصی در نظر گرفته و مسئولیت مدنی را برای آنها در قالب اشخاص حقوقی غیر دولتی مورد بررسی قرار می‌دهیم.

از نظر حقوقی، نه تنها اشخاص حقیقی بلکه اشخاص حقوقی نیز در قبال اعمال خود مسئول هستند. اصول حقوقی و عدالت اقتضاء می‌کند همان‌گونه که اشخاص حقیقی اگر خسارت و زبانی وارد آورند، متحمل پرداخت خسارت می‌شوند؛

مباحث راجع به مسئولیت اشخاص حقوقی دارای ابعاد مختلفی است. مباحثی از قبیل مسئولیت‌های قراردادی و غیرقراردادی، شروط زایل‌کننده یا تحدیدکننده مسئولیت، تجزیه در اسباب مسئولیت یا تداخل مسبب و مباشر یا دخالت اسباب متعدد در ایجاد خسارت و اشکال زبان‌های مادی و معنوی از مباحث مهمی هستند که هر یک مطالعه جداگانه‌ای را می‌طلبد.

اصل وحدت احکام شخص حقیقی و شخص حقوقی که در ماده ۵۸۸ قانون تجارت انعکاس یافته مؤید آن است. این گرایش جدید، با قاعده فقهی «لاضرر» نیز هماهنگی کامل دارد. برای احراز مسئولیت مدنی اشخاص حقوقی نیز باید شرایط تحقق مسئولیت مدنی یعنی ارتکاب فعل زیانبار، ورود ضرر و رابطه سببیت بین آن دو وجود داشته باشد. اصولاً تا زمانی که شخصی با ارتکاب عملی موجب ورود زیان به دیگری نشود، نمی‌توان او را مسئول دانست و ملزم به جبران خسارت کرد.

آنچه به‌عنوان اراده شخص حقوقی گفته می‌شود همان اراده اداره کنندگان سازمان شخص حقوقی است که بر طبق مقررات و اساسنامه مربوط صلاحیت دارند که به نام شخص حقوقی تصمیم بگیرند. اراده یک شرکت یا مؤسسه در واقع عبارت است از تصمیماتی که به وسیله مقامات رسمی آن شخص حقوقی با رعایت تشریفات و مقررات به نام آن شخص حقوقی گرفته می‌شود. ماده ۵۸۹ قانون تجارت نیز به همین نکته اشاره دارد: «تصمیمات شخص حقوقی به وسیله مقاماتی که به موجب قانون یا اساسنامه صلاحیت اتخاذ تصمیم دارند، گرفته می‌شود». بنابراین از آنجا که اراده اشخاص حقوقی به وسیله ارکان آنها نظیر هیأت‌ها، شوراها و مدیران نشان داده می‌شود، اعمالی که انجام می‌دهند قابلیت انتساب به آنها را داراست

در خصوص زیان وارد شده به گلخانه داران ناشی از قطع جریان برق بایستی تمام نکات و عواملی که ارتباط مستقیم با وقوع ضرر و خسارت ممکن است وجود داشته باشد مورد بررسی قرار گرفته تا نحوی جبران خسارات وارده را بر اساس فرضیات موجود مشخص و بیان گردد.

عوامل موثر در ایجاد خسارت به مشترکان برق

الف. قوه قاهره یا حوادث فورس ماژور

ب. مسئولیت سوءمدیریت اداری

ج. مسئولیت شخصی

الف. قوه قاهره یا حوادث فورس ماژور

سوالی که در اینجا مطرح می‌شود، این است که، زمانی قوه ی قاهره باعث خسارت به مشترکان برق شود و یا توامان هم به شرکت توزیع برق و هم به مشترکان خسارت سنگین وارد کند آیا خسارت قابل جبران است؟ و یا به تعبیری شرکت توزیع برق مسئولیت مدنی دارد یا خیر؟

برای پرداخت و جبران خسارات وارد شده باید بین زیان و عمل زیان بار ارتباط وجود داشته باشد (رابطه سببیت) اما در برخی از موارد این رابطه صدق نکرده و باعث ایجاد برخی تخفیفات و یا معافیت هایی در مسئولیت مدنی می گردد. موارد متعددی می تواند شرکت را از مسئولیت مدنی مبرا و از پرداخت غرامت معاف نماید. یکی از موارد معافیت و یا تخفیف مسئولیت قوه قاهره یا حوادث فورس ماژور می‌باشد.

در همه نظام های مسئولیت مدنی مبتنی بر تقصیر یا بدون تقصیر، در صورت وجود قوه قاهره، عامل خسارت از مسئولیت و جبران خسارت، معاف می گردد. در صورتی که خسارت به قوه قاهره (فورس ماژور) یعنی یک علت و رویداد غیرقابل پیش بینی، اجتناب ناپذیر و خارج از اراده، اختیار یا عمل شخص عمومی (سیل، زلزله، طوفان و...) مربوط گردد رابطه سببیت میان زیان و عمل زیان بار گسیخته می شود و این امر موجب رفع مسئولیت از اداره خواهد شد. در این زمینه، قانون مدنی مقرر می دارد:

"متخلف از انجام تعهد وقتی محکوم به تأدیه خسارت می شود که نتواند ثابت نماید که عدم انجام به واسطه علت خارجی بوده است که نمی توان مربوط به او نمود" (ماده ۲۲۷). "اگر متعهد به واسطه حادثه ای که دفع آن خارج از حیطه اقتدار او است نتواند از عهده تعهد خود بر آید محکوم به تأدیه خسارت نخواهد بود" (ماده ۲۲۹).

ولی امور غیرمترقبه از قبیل آتش سوزی، انفجار در مخازن سوخت اموری غیر اجتناب نیستند که نتوان آنها را پیش‌بینی و از وقوع آن جلوگیری کرد و لذا در مسئولیت مبتنی بر خطر چنین اموری رافع مسئولیت نمی‌باشد

به نظر می رسد حوادث غیر مترقبه و یا غیرقابل پیش بینی که رخ میدهد، می بایست با در نظر گرفتن شرایط حوادث بر مبنای متعارف، قابل دفع شناخته شود نه اینکه مشترک را در مقابل حادثه خارجی مسئول دانست. اما اگر چنانچه شرکت توزیع برق با وسایل تأسیسات و امکانات بیشتری می توانست این خسارت را دفع کند، ولی این کار را انجام نداده، این مسئله هم در حکم اثبات وضعیت فورس ماژور به عهده ی مشترک او خواهد بود. به همین علت است که شرکت بایستی ثابت نماید یک علت خارجی که دفع آن برای او مقدور نبوده باعث این خسارت و زیان بوده، تا از زیر بار مسئولیت رها شود. البته اگر زیان دیده، مدعی شود که پیدایش شرایط فورس ماژور ناشی از تقصیر شرکت و یا کارکنان آن بوده، دیگر اثبات عدم تقصیر برعهده ی وی نبوده و این خود زیان دیده می باشد که باید اثبات کند تقصیری از جانب شرکت و یا کارکنان آن رخ داده و یا اینکه علاج واقعه ی یادشده قبل از وقوع در توان شرکت توزیع برق بوده و با این حال اقدامات لازم را معمول نداشته است.

اگر مشترک زیان دیده در این مرحله بتواند ادعای خود را مبنی بر تقصیر شرکت توزیع یا شرکت‌های تحت پیمان آن یا هر یک از نیروهای اجرایی آن در هر مرحله اعم از طراحی شبکه برق رسانی، نحوه کار و عملکرد پیمانکار در حین اجرای کار و همچنین نظارت‌ها در حین اجرای پروژه برق رسانی تا پایان و تحول و تحول پروژه به مشترک اثبات کند علاوه بر اینکه جبران خسارت بر عهده شرکت توزیع برق می‌باشد با پدیده ای تازه برخورد کرده که خود آن نیز دارای مسئولیت‌هایی می‌باشد که به آن سوء مدیریت و نامدیریت در شرکت توزیع اطلاق می‌شود.

ب: سوء مدیریت و نامدیریت

عموما عارضه‌ی اصلی مدیریت سوءمدیریت است. سوء مدیریت مانند سوء هاضمه در بدن انسان یا حیوان حالتی است در پیکره‌ی مدیریت که به علت ورودی‌های نامناسب، سایر اجزاء دچار اختلال میشوند. سوء مدیریت عملی ناآگاهانه است که مدیر بر اساس مجموعه‌ی عواملی چون کمی دانش، نگاه غیر تخصصی، کم داشت منابع اصلی سازمان، ریسک ناپذیری یا ریسک‌پذیری خارج از قاعده، ورودی‌های نامناسب، پردازش‌های غلط، استفاده از تکنولوژیهای نامناسب، نداشتن استراتژی، درگیری در عملیات به جای اهداف کلان سازمانی، عدم شناخت جامعه‌ی مخاطب، عدم شناخت فرصت‌های بالقوه و بالفعل داخلی و خارجی، کم اهمیت جلوه دادن تهدیدهای بالقوه و بالفعل داخلی و خارجی، کارگزینی و به کار گماری اشتباه، چیدمان افقی و عمودی غیر علمی، دخالت در فرایندگردش کارها به جای نظارت، غرق شدن در امور جزئی، عدم بهره‌گیری از نتایج تحلیل‌های حاصل از خروجی‌ها و ... اتفاق می‌افتد. در مقابل واژه‌ی مدیریت، اصطلاح سوء مدیریت قرار ندارد. بلکه سوء مدیریت بیماری منتج از مدیریت ناصواب براساس اشتباهات رایج یا غیرمعمول مدیریتی است. در مقابل مدیریت اصطلاح نامدیریت قرار دارد. واژه‌ی نامدیریت ناظر بر نوعی آگاهی معکوس و قصد و نیت است که شخص به اصطلاح مدیر با تعمد و آگاهی پیکره‌ی مدیریت و سازمان را دچار سوء مدیریت میکند. مفهوم ضمنی آگاهی معکوس دال بر حالتی است که فردی از دانش، علوم، ابزارها و روشهای مختلف در راستای تحقق نیت منفی خود یا حزب متبوع یا دوستان خود استفاده نماید. تفاوت ظریف نامدیریت و سوء مدیریت در این است که در سوء مدیریت مدیر ناآگاه نمیداند که راه برگزیده چاره‌ی سازمانی مناسبی برای رسیدن به سر منزل مقصود نیست. سوء نیت نداشته و تلاش میکند پیکره‌ی سازمان را بهبود بخشد. تلاش میکند از پیشنهادات مناسب بهره بگیرد. راهکارهای گوناگونی را به اجرا می‌گذارد. و در صورت وقوف و آگاهی بر بزنگاههای سوءمدیریتی سریعا در صدد رفع آنها برخواهد آمد. بر خلاف این رویه، در نامدیریت شخص مدیرنا میداند که از دانش کافی برای مدیریت برخوردار نیست و میداند که روش و شیوه‌ی مدیریتی وی نتایج مناسبی به بار نخواهد آورد و عامدانه و آگاهانه در صدد تخریب است.

هنگام ورود هر خساراتی شامل سوانح و حوادث طبیعی ابتدا باید زیان‌دیده مبنای ورود خسارت را مشخص کند که طبق قانون از قاعده تقصیر کمک گرفته میشود. درواقع، تنها دلیلی که مسئولیت کسی را نسبت به جبران خسارتی توجیه میکند وجود رابطه علیت بین تقصیر و ضرر است یعنی مسئول کسی است که در نتیجه تقصیر او ضرر به وجود آمده است.

مطابق آنچه گفته شد سوءمدیریت مسئولین و سهل‌انگاری در امورات محوله در این حوادث وجود رابطه علیت بین تقصیر و ضرر را نمایان می‌کند. برهمین اساس با استناد به تعریف ماده ۵۴۱ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ «تقصیر اعم از بی احتیاطی و بی‌مبالاتی است. مسامحه، غفلت، عدم مهارت و عدم رعایت نظامات دولتی و مانند آنها، حسب مورد از مصادیق بی احتیاطی و بی‌مبالاتی محسوب می‌شود». از طرفی ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی (۹۳۳۱) بیان میدارد: «کارمندان دولت و

شهرداریها و مؤسسات وابسته به آنها که به مناسبت انجام وظیفه عمداً یا در نتیجه بیاحتیاطی خسارتی به اشخاص وارد نمایند شخصاً مسئول خسارت وارده میباشند ولی هرگاه خسارت وارده مستند به عمل آنان نبوده و مربوط به نقص وسایل ادارات و مؤسسات مزبور باشد در این صورت جبران خسارت بر عهده اداره یا مؤسسات مربوطه است. پس چنانچه یکی از کارمندان دولت یا مسئولین ذیربط درقبال بروز حوادث غیر مترقبه در اجرای وظایف قانونی که به وی محول گردیده بی احتیاطی و بی مبالاتی کند یا در هدایت و مهار بحران بوجودآمده نظامات دولتی را رعایت ننماید این شخص مرتکب تقصیر(عمدی یا غیرعمدی) گردیده و چنانچه رابطه سببیت بین تقصیر و ورود زیان به اثبات رسد، بایستی از عهده جبران خسارات وارده برآید. با این نگرش، جبران خسارت دولت منتفی است.

پس می توان نتیجه گرفت در صورت اثبات هرگونه اهمال، تبانی، عدم انجام و رعایت دقیق نکات اجرایی و فنی توسط کارکنان شرکت توزیع بهعنوان ناظر عالییه و یا هر یک شرکت‌های مشاور و شرکت‌های مجری مربوط به طرح های برقرسانی که برای متقاضیان برق در سطح شرکت‌های توزیع برق مشغول فعالیت می باشند بایستی به نسبت تقصیر هر شخص عهده دار جبران خسارات وارد شده به مشترکان برق باشند.

باید یادآور شد شخصی که به قوه ی قاهره استناد می کند، نقش مدعی را بازی می کند و بنا بر قاعده ی "البینه علی المدعی" بار اثبات وضعیت فورس ماژور به عهده ی خود او خواهد بود. به همین علت این اداره است که بایستی ثابت نماید یک علت خارجی که دفع آن برای او مقدور نبوده باعث این خسارت و زیان بوده، تا از زیر بار مسئولیت رها شود. البته اگر زیان دیده، مدعی شود که پیدایش شرایط فورس ماژور ناشی از تقصیر اداره و کارکنان آن بوده، دیگر اثبات عدم تقصیر برعهده ی وی نبوده و این خود زیان دیده می باشد که باید اثبات کند تقصیری از جانب اداره و یا کارکنان آن رخ داده و یا اینکه علاج واقعه ی یادشده قبل از وقوع در توان وی بوده و با این حال اقدامات لازم را معمول نداشته است. همچنین اگر چنانچه شرکت توزیع برق با وسایل تأسیسات و امکانات بیشتری می توانست این خسارت را دفع کند، ولی این کار را انجام نداده، این مسئله هم در حکم سوء مدیریت شرکت توزیع برق می‌باشد و باید خسارت را جبران کند. اگر دفع حادثه در همه حال غیر ممکن باشد اداره با استناد به وقوع قوه ی قاهره از مسئولیت مدنی معاف می شود.

ج:مسئولیت شخصی

در باب وارد شدن خسارت به مشترکان برق دو حالت امکان رخداد وجود دارد یکی اینکه تقصیر ناشی از فعالیت نیروهای شرکت توزیع برق (کنتور خوان، مأمور قطع و وصل و...) که به طور مداوم با مشترکان برق در ارتباط هستند می‌باشد و دوم اینکه اقدامات شخص مشترک باعث ایجاد خسارت شود که به طور جداگانه مورد بررسی قرار می‌دهیم

۱- تقصیر شخصی نیروهای اجرایی شرکت توزیع برق که تقصیر قابل تفکیک از خدمت و وظیفه آنها می‌باشد و ارتباطی با صلاحیت ها و ماموریت های قانونی خود ندارد ولی این تعریف دقیق نبوده زیرا تقصیر ممکن است از جهات مختلف منفک از خدمت و وظیفه کارمند باشد

۱-۱ بدیهی ترین فرض تقصیری است که به لحاظ مادی و موضوعی، منفک و خارج از خدمت نیروهای اجرایی می‌باشد بدین ترتیب که خطای ارتكابی به هنگام انجام فعالیتی صورت گرفته که با انجام وظایف آنها هیچ ارتباطی نداشته است و مربوط به زندگی شخصی وی باشد. تقصیر البته ممکن است با وظیفه کارمند بی ارتباط کامل هم نباشد و وی از وسایلی استفاده کند که شرکت در اختیار او قرار داده است.

۱-۲ گاهی خطا ممکن است در هنگام فعالیت نیروهای اجرایی و در محل انشعاب برق به خاطر انجام وظیفه صورت گرفته ولی به‌عنوان تقصیر شخصی در نظر گرفته می‌شود

۱-۳ در مواردی که نیروی اجرایی در هنگام انجام وظیفه، در رفتار خود افراط یا زیاده روی هایی داشته باشد.

۱-۴ نیروی اجرایی که در هنگام انجام وظیفه، مرتکب بی احتیاطی و قصور شدید شود.

در هر صورت، خطای نیروهای اجرایی می تواند شامل فعل یا ترک فعل همراه با سوءنیت، خروج از صلاحیت ها و اختیارات موضوعی، زمانی یا مکانی، عدم رعایت و یا تخلف از قوانین و مقررات، کوتاهی در انجام وظایف و... باشد. ماده ۱۱ قانون مسئولیت مدنی مقرر می دارد "کارمندان دولت و شهرداری ها و موسسات وابسته به آنها که به مناسبت انجام وظیفه، عمداً یا در نتیجه بی مبالاتی، خساراتی به اشخاص وارد نمایند شخصاً مسئول جبران خسارت وارده می باشند"

۲- دومین حالت که ممکن است اتفاق بیوفتد و باعث ایجاد خسارت شود رفتار شخصی مشترکان برق می‌باشد در حالت

۱- ۲ مشترک خسارت دیده از قانون تخطی کرده، و در مکان های ممنوعه اقدامی کرده باشد و یا غیر قانونی از انشعاب استفاده کند.

۲-۲ دوم اینکه شخصی غیر، باعث این خسارت شده باشد که از توان اداره و یا کارمندان آن خارج بوده و قابل پیش بینی هم نبوده باشد. در این صورت شخص غیر، دارای مسئولیت مدنی است.

۱-۳ اینکه زیان توسط حوادث طبیعی از قبیل سیل، طوفان، زلزله و... اتفاق افتاده باشد، به نظر می رسد اداره و کامندان آن فاقد مسئولیت مدنی باشند.

از جمله اقداماتی که مشترکان برق برای کاهش هزینه ها و جلوگیری از ایجاد خسارت می توانند انجام دهند می‌شود به موارد زیر اشاره نمود:

الزام نصب محافظ پای کنتور

طبیعتاً اگر محافظ مخصوص که در بازار هم به صورت گسترده وجود دارد، در کنار کنتور برق همه ی مشترکین نصب گردد، در مقابل ولتاژهای غیر استاندارد و مضر، مقاومت کرده و مانع از سوختن دستگاه ها و لوازم خانگی و اداری و تولیدی می شود. دستگاه هایی که در بازار یافت میشوند به راحتی قابل وصل زیر کنتور هستند.

آگاهی و تماس مستقیم به شرکت توزیع و استفاده از سامانه های اطلاع رسانی شرکت

اطلاع رسانی به موقع شرکت توزیع برق در خصوص قوانین و مقررات و هشدارهای لازم، می تواند به کاهش چشمگیر خسارات، بویژه خسارات جانی کمک کند، لذا در تجزیه تحلیلی که در پنجمین کنفرانس شبکه های توزیع نیروی برق منتشر شد در بخش نتیجه گیری اعلام شد که ۷۰ درصد حوادث مردمی به علت عدم آگاهی بوده است و فقط ۳۰ درصد آن، به علت عدم استاندارد های لازم اتفاق افتاده است.

بیمه

در شرایط فعلی خساراتی که چه با تقصیر شرکت توزیع و یا کارکنان آن به مشترکان خانگی و یا غیره وارد می شود توسط بیمه پرداخت می شود. این امر با وضع قانونی از سال ۹۱ الزامی شد و تا الان هم در حال اجراست. در بند "ب" تبصره ۴۱ ماده

واحد قانون بودجه سال ۱۳۹۴ چنین آمده است "به هر یک از وزارتخانه های نفت و نیرو از طریق شرکتهای تابعه ذی ربط اجازه داده میشود هر دو ماه از هر واحد مسکونی مشترک گاز مبلغ یک هزار (۰۰۰،۱) ریال و از هر واحد مسکونی مشترک برق مبلغ پانصد (۵۰۰) ریال اخذ نمایند و نسبت به بیمه خسارات مالی و جانی اعم از فوت و نقص عضو و جبران هزینه های پزشکی ناشی از انفجار، آتش سوزی و مسمومیت مشترکان شهری و روستایی گاز و برق از طریق شرکتهای بیمه با برگزاری مناقصه اقدام کنند. این مبالغ جزو درآمدهای شرکتهای ذی ربط وزارتخانه های نفت و نیرو محسوب نمیشود و مشمول مالیات نیست." این بند از تبصره ۴۱ قانون مزبور، به وزارت نیرو ابلاغ شد که با اجرای این بند بتواند بخشی از خسارات که از مطالبات مردمی بوده، جبران شود.

چند سالی است که قراردادی با شرکت بیمه منعقد می شود، مبنی بر اینکه اگر خساراتی به مشترکان خانگی یا غیر خانگی وارد شد، چه این خسارات توسط قوه قاهره باشد، و یا خسارات از سوی اداره برق و یا اینکه از سوی کارمندان آن اداره، به مشترکان وارد شود، توسط شرکت بیمه، خسارات پرداخت شود.

در خصوص اثر بخشی و موثر بودن فرآیند بیمه نمودن مشترکان برق در برخی از موارد از جمله تناسب بین میزان خسارت وارده و مبلغ پرداخت شده توسط شرکتهای بیمه و همچنین در خصوص مهلت های قانونی و یا قراردادی بین شرکتهای بیمه و شرکتهای توزیع برق چالش هایی وجود دارد که می توان خود موضوع مقالات دیگری نیز باشد، جای تردید وجود دارد اما در حال حاضر تأمین و پرداخت بخشی از خسارت های وارد شده توسط شرکتهای بیمه می توان تا حدودی به مشترکان برق در جهت رفع برخی موانع کمک شود.

منابع

۱. امامی، محمد، و کوروش استوار سنگی، حقوق اداری، تهران: میزان، چاپ چهاردهم، ۱۳۹۰
۲. امامی، سید حسن، مسئولین مدنی. نشریه دانشکده حقوق دانشگاه ملی ایران، شماره ۱، ۱۳۵۲.
۳. طباطبایی مومنی، منوچهر، حقوق اداری، تهران: سمت، چاپ هفدهم، ۱۳۹۰.
۴. قانون مسئولیت مدنی مصوب ۱۳۳۹
۵. قانون تجارت.
۶. قانون مدنی.
۷. لایحه قانونی رفع تجاوز از انشعابات آب و برق و گاز مصوب ۱۳۹۵
۸. پنجمین کنفرانس شبکه ها توزیع نیروی برق "تجزیه تحلیل حوادث شرکتهای توزیع و راههای پیشگیری از حوادث"
۹. آیین نامه اجرایی قانون رفع تجاوز از انشعابات آب و برق و گاز مصوب ۱۳۹۷
۱۰. قانون شرکت برق مصوب سال ۱۳۴۶ و اصلاحیه ۱۳۸۰.
۱۱. قانون حریم خطوط برق ایران مصوب ۱۳۹۳
۱۲. قانون مجازات استفاده کنندگان غیر مجاز از آب و برق و گاز، تلفن و فاضلاب مصوب ۱۳۹۶
۱۳. قانون رسیدگی به تخلفات اداری مصوب ۱۳۷۲
۱۴. رستمی، و بهادری جهرمی ع. (۱۳۸۸). مسئولیت مدنی دولت، مقاله ۱، ۳ (۲۹) ۶۹-۱۰۵
۱۵. قانندی وانانی، ن: مسئولیت مدنی ناشی از نقض حریم شبکه های برق، کارشناسی ارشد، ...، ۱۳۹۶.
۱۶. خانی، م: مسئولیت مدنی دولت. وکالت، ۳۶، ...

۱۷. حسینی، و مبین، ا: واکاوی مسئولیت مدنی دولت ناشی از عرضه خون های آلوده در نظام حقوقی ایران و فقه امامیه خون: ۶۶۳، ۴۱، ۶۹۳۱-۳۵۵.
۱۸. حبیبی، ح: بررسی مسئولیت مدنی اداره برق و کارکنان آن در برابر مشترکان و شناخت چالش ها و راهکارها، دومین کنفرانس ملی و اولین کنفرانس بین المللی حقوق و علوم سیاسی ۱۳۹۸
۱۹. عباسی، ب: بررسی تطبیقی مسئولیت مدنی اداره. فصلنامه حقوق اداری: ۱۳۹۳، ۵، ۱۳۹۳، ۳۴، ۶۲-.
۲۰. امامی، محمد، و کوروش استار سنگی (۱۳۹۲) حقوق اداری، جلد ۱، تهران: میزان.
۲۱. احمدی، و علم خانی، ح: مبانی مسئولیت مدنی دولت در قبال آلودگی زیست محیطی. دانش حقوق عمومی: ۱۳۹۲، ۷،
۲۲. شبیری، و سامانی، (۱۳۹۳): نگرشی بر نوع مسئولیت دولت در قبال کارکنان خود. دین و قانون ۱۳۹۶-۱۴، ۱۲۶، - ۱۵۸ ۱۳۹۶.
۲۳. اعظمی راد، حامد و داود بهشتی زاده، ۱۳۸۴، اصول مدیریت بحران در حوادث غیر مترقبه و بلایای طبیعی، اولین کنفرانس بین المللی مدیریت جامع بحران در حوادث غیرمترقبه، تهران، شرکت کیفیت ترویج،
۲۴. بهادری، جهرمی و رستمی. (۱۳۸۸). مسئولیت مدنی کارکنان دولت، پژوهشنامه حقوق اسلامی، دوره ۱۰ (شماره ۹۲) تابستان و پاییز ۱۳۸۸
۲۵. پور شهریاری، نادیا. (۱۳۹۵). مسئولیت مدنی دولت در قبال مردم در حوادث فورس ماژور و غیر مترقبه. دانشگاه پیام نور، دانشکده علوم انسانی مرکز تهران جنوب. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی.
۲۶. ساعدی، نیر. (۱۳۹۲). اصل شخصی بودن مسئولیت مدنی. دانشگاه قم، دانشکده حقوق. پایان نامه کارشناسی ارشد حقوق خصوصی.
۲۷. خلیجیان، فاطمه. (۱۳۹۷). بررسی قواعد فقهی و حقوقی مسئولیت مدنی دولت و کارمندان دولتی. اولین همایش ملی ارتقاء نظام مسئولیت مدنی در حقوق ایران چالش ها و راهکارها. دامغان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد دامغان،
۲۸. زرگوش، مشتاق. (۱۳۸۹). مسئولیت مدنی دولت. نشر میزان، تهران.
۲۹. طباطبائی موئتمنی، منوچهر. (۱۳۸۷). حقوق اداری. انتشارات سمت، تهران
۳۰. عطرچیان، محمدرضا و یونس گرکز. (۱۳۸۵). اصول مدیریت بحران در حوادث غیر مترقبه و بلایای طبیعی. اولین همایش بین المللی مقاوم سازی لرزه ای، تهران
۳۱. غمامی، مجید. (۱۳۶۷). مسئولیت مدنی دولت نسبت به اعمال کارکنان خود. نشر دادگستر، تهران.
۳۲. کاتوزیان، ناصر. (۱۳۸۵). حقوق مدنی، مسئولیت مدنی، ضمان قهری، جلد اول. انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۳۳. کاتوزیان ناصر. (۱۳۷۴). الزام های خارج از قرار داد، ضمان قهری - مسئولیت مدنی. انتشارات دانشگاه تهران، تهران.
۳۴. گرامی، نیوشا. (۱۳۹۳). مسئولیت مدنی دولت در قبال تخریب ساختمان ها به دلیل زلزله. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، دانشکده حقوق. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق عمومی.
۳۵. هرموجی، گرگین. (۱۳۹۵). مسئولیت مدنی دولت نسبت به خسارت وارده بر اشخاص به دلیل قوه قاهره دانشگاه آزاد اسلامی واحد بندر عباس. پایان نامه کارشناسی ارشد رشته حقوق خصوصی.